

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (**Qualitative Research**) เพื่อทำความเข้าใจสภาพของพื้นที่ที่ทำการศึกษาก่อนการเปลี่ยนแปลงมีสภาพเป็นเช่นไร มีแนวคิดด้านการจัดการพัฒนา การท่องเที่ยวและกิจกรรมอะไรที่ได้เข้าไปและผลของการดำเนินงานการพัฒนา การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามแนวคิดและกิจกรรمدังกล่าวส่งผลต่อสภาพพื้นที่อย่างไร รูปแบบการจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวในปัจจุบันและผลสำเร็จของการจัดการเป็นอย่างไรมีเงื่อนไขอะไรในชุมชนที่น่าจะนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติม รูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จะนำไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืนควรดำเนินการอย่างไร โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

- 31 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
- 32 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 33 เครื่องมือและวิธีการใช้ในการศึกษา
- 34 วิธีการรวบรวมข้อมูล
- 35 การตรวจสอบข้อมูล
- 36 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

31 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษา จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (**Primary Data**) โดยใช้การรวบรวมข้อมูลโดย การสำรวจ การสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้งและข้อมูลทุติยภูมิ (**Secondary Data**) ได้แก่ข้อมูลที่มีบุคคล ห้องสมุด หรือหน่วยงานอื่น ๆ เก็บรวบรวมไว้แล้ว เช่นจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สิ่งพิมพ์ของทางราชการ การประชุมสัมมนา **web-site** รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งในและนอกพื้นที่ศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Data)

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ชุมชนบ้านถ้ำ ชุมชนบ้านแม่ณะ เพื่อศึกษาถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ตลอดจนเพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยใช้การรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้งในเบื้องต้น สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัย คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มชาวบ้าน บุคคลหรือเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว โดยในการศึกษาภาคสนาม (Field Research) แล้วใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมมนา การจดบันทึกข้อมูล การใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และการถ่ายทำด้วยวิดีโอ เป็นต้น อีกทั้งอาศัยข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการได้รับบริการด้านต่าง ๆ และข้อเสนอแนะ เพื่อการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยนำมาศึกษาประกอบและวิเคราะห์ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) คือ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย วารสาร เอกสารประกอบการประชุมเสวนา เอกสารทางราชการ รวมทั้ง บริการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว แนวคิดระบบนิเวศ (Ecosystem) แนวความคิดความสามารถในการรองรับในสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในภาวะสมดุล (Carrying Capacity) แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based Tourism-CBT) แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบนดอยหลวงเชียงดาว ตลอดจนด้านความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และนอกจากนี้ยังได้นำข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน และพื้นที่ศึกษาในด้านลักษณะทางกายภาพ ประวัติความเป็นมา ประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ รวมทั้งลักษณะการท่องเที่ยว มาประกอบการศึกษา โดยเอกสารที่ได้มา ประกอบด้วย เอกสารจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลลักษณะทางกายภาพ ลักษณะภูมิประเทศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม แผนที่ตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เส้นทางท่องเที่ยว ตลอดจนข้อมูลของชุมชนเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่ง

ข้อมูลเหล่านี้เมื่อนำมาวิเคราะห์ทำให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นการศึกษาข้อมูลสภาพพื้นที่ และทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนที่แสดงลุ่มน้ำ แผนการจัดการเครือข่ายการจัดการ ทรัพยากรลุ่มน้ำ จากโครงการจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบน อีกทั้งศึกษาข้อมูลแผนการพัฒนาตำบล แผนที่ระดับตำบล จากองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณะ นอกจากนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมไว้โดยคนในท้องถิ่นที่สำคัญผนวกกับสถานการณ์ ด้านแนวโน้มการพัฒนาจากภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระเช้าไฟฟ้าบนดอยหลวงเชียง ดาวทำให้มีการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมอย่างมากมายหลายลักษณะไม่ว่าจะเป็นภาพถ่ายทางอากาศ เส้นทางการท่องเที่ยว ความคิดเห็น ตลอดจนข้อขัดแย้งทางวิชาการหรือเอกสารทางราชการ อันเป็น ประโยชน์ต่องานวิจัยที่ช่วยสะท้อนรายละเอียดของชุมชนซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลและ ประกอบการวิเคราะห์ในขณะศึกษาภาคสนาม

3.2 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม คือ กลุ่มแกนนำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ กลุ่ม องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มแกนนำชุมชน บ้านถ้ำ ตำบลเชียงดาว และชุมชนบ้านแม่ณะ ตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อันได้แก่

กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ที่มีการยอมรับในชุมชนว่ามีส่วนเกี่ยวข้องและมีความรู้ในเรื่องการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ ตลอดจนมีความสนใจในการร่วมเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวบนดอยหลวงเชียง ดาว

ซึ่งในที่นี้ได้ทำการสัมภาษณ์แกนนำเช่นกรรมการของชุมชน ตัวแทนประชาคม ในชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแม่ณะ กำนันตำบลแม่ณะ ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ศึกษา เป็นต้นอีกส่วนหนึ่งคือกลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็น ทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน กลุ่มหมอพื้นบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม เยาวชนในชุมชน ฯลฯ โดยได้พบปะพูดคุย กับผู้อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเป็นมัคคุเทศก์ ท้องถิ่น กลุ่มหมอสุนไพโร เป็นต้น

โดยในเบื้องต้นได้เข้าไปทำความเข้าใจมุ่งเน้นด้านสร้างความเข้าใจกับผู้เข้าร่วมประชุมในเรื่องต่าง ๆ เช่น อธิบายความเป็นมาของงานวิจัย บทบาทหน้าที่ของผู้วิจัย ร่วมที่เป็นชาวบ้าน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ปัจจัยและเงื่อนไขสนับสนุนการวิจัยโดยตัวแทนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติส่วนภาคเหนือ ได้เข้ามาสนับสนุนการทำงานและร่วมกันพิจารณาโครงการศึกษาให้ครอบคลุมเป้าหมาย วัตถุประสงค์ บุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และกำหนดแผนงานกิจกรรม ซึ่งในการทำงานดังกล่าวได้มีผู้มาเข้าร่วมในการให้ข้อมูลและทำการวิจัยที่มีความหลากหลายได้แก่

- 1) นายสุริยา ยอดประทุม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านถ้ำ ตำบลเชียงดาว
- 2) นายพรหมมา แกร่งกล้า กำนันตำบลแม่ณะ
- 3) นายมังกร ชัยชนะดารา ประธานประชาคมอำเภอเชียงดาว
- 4) นายอรุณ อุตัย แกนนำชาวบ้านบ้านถ้ำ
- 5) นายเรืองฤทธิ์ กองเมือง นายองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณะ
- 6) นายคมศักดิ์ วงษ์สุข สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านนาเลาใหม่
- 7) นายเอนก เลายี่ป่า ผู้ใหญ่บ้านบ้านฟ้าสวย ตำบลเชียงดาว
- 8) นายสุเทพ หน่อป่า ผู้ใหญ่บ้านบ้านถ้ำเชียงดาว ตำบลเชียงดาว
- 9) นายคณิต กองสถาน แกนนำเครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่ณะ
- 10) นายสุชิน งามนิยม ประชาคมอำเภอเชียงดาว

2 กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์ป่าดอยเชียงดาว นายอำเภอเชียงดาว เจ้าหน้าที่องค์การสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ตัวแทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ฯลฯ ได้สำรวจพบปะพูดคุย และสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เจ้าหน้าที่ประจำอำเภอคือ ปลัดอำเภอ หัวหน้าฝ่ายศิลปวัฒนธรรม ประจำอำเภอ เจ้าหน้าที่องค์การสวนพฤกษศาสตร์ฯ จำนวน เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยได้มีเข้าร่วมในการให้ข้อมูลและทำการวิจัยได้แก่

- 1) นายเทพาย ประทุมทอง ผู้อำนวยการฝ่ายนำขนาดเล็ตามพระราชดำริ

- 2) นาย พะเยาว์ สายดี หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว
- 3) นาย ชาญชัย จันทร์เฟือก อาจารย์โรงเรียนเชียงดาววิทยาคม
- 4) นาย นวฤกษ์ พิสิทธิชนเขต ตัวแทนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว
- 5) นาย ประทีป โรจนดิลก หัวหน้าสถานีวิจัยพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว
- 6) ดร. ปิยะเกษมทร สุขสถาน นักวิชาการสวนพฤกษศาสตร์พระนางเจ้าสิริกิติ์
- 7) นาย มงคล สาฟูวงศ์ เจ้าหน้าที่สถานีวิจัยสัตว์ป่าเชียงดาว
- 8) นาย เมธี วงศ์หนัก นักวิชาการสวนพฤกษศาสตร์พระนางเจ้าสิริกิติ์

3. กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ ผู้นำทาง ลูกหาบ จำนวน 135 คน ฯลฯ และกลุ่มผู้ประกอบการที่อยู่นอกพื้นที่ เช่น บริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ ที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ศึกษา จำนวนอย่างน้อย 4 คน ที่เป็นหัวหน้าของกลุ่มการจัดนำเที่ยวบนดอยหลวงเชียงดาว ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลและร่วมในการศึกษาวิจัยได้แก่

- 1) นาย กัลป์กี๊ เมตตันตะคุบ แกนนำลูกหาบคนนำทาง
- 2) นาย ปรีชา จักขุ แกนนำลูกหาบคนนำทาง
- 3) นาง มาลี กิรติวิสุข ผู้ประกอบการท่องเที่ยว
- 4) นางสาว จงกต ดวงศรี ผู้ประกอบการท่องเที่ยว
- 5) นาย เกรียงไกร วัชรประภา ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

4. กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ภาคีรักษ์ดอยหลวง 44 องค์กร ฯลฯ โดยได้มุ่งเน้นกลุ่มที่มีบทบาทในพื้นที่โดยตรง และเป็นแกนนำที่มีความสำคัญในภาคีรักษ์ดอยหลวงด้วย ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลได้แก่

1. นายนิคม พุทธา ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปิงตอนบน
2. นพ.รังสฤษดิ์ กาญจนะวณิชย์ ชมรมอนุรักษ์นกและธรรมชาติล้านนา
3. นาย ชัชวาล ทองดีเลิศ ผู้อำนวยการวิทยาลัยการจัดการสังคม

5 กลุ่มนักวิชาการ ที่มีชื่อเขียนหรือแสดงแนวคิดต่อสาธารณะว่ามีความรู้ความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาซึ่งได้แก่

1. อาจารย์ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
2. อาจารย์ ประชาน รักษ์พงษ์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
3. ดร. สิ้นธุ์ สโรบล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว)
4. ดร. วีระชัย ณ นคร สวนพฤษศาสตร์พระนางเจ้าสิริกิติ์
5. ดร. สมศักดิ์ สุขวงศ์ ที่ปรึกษาศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน

6 กลุ่มนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว โดยทำการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามเรื่องเกี่ยวกับความคิดด้านการจัดการท่องเที่ยว ความคาดหวังในพื้นที่ การท่องเที่ยว เป็นต้น ในช่วงฤดูกาลที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งจะอยู่ในช่วงประมาณ เดือนธันวาคมและมกราคม ของทุกปี ซึ่งจะมีการใช้แบบสอบถามประมาณ 200 ชุด ในแต่ละช่วงของกิจกรรมการท่องเที่ยว

33 เครื่องมือและวิธีการใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้สร้างขอบเขตของเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. การสังเกต (Observation)

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตเพื่อเก็บข้อมูลบริบทของชุมชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งกระบวนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว สำหรับกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่และกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ โดยใช้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่กันไปในขณะที่ทำการศึกษาแล้วใช้กระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ การสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก ซึ่งเป็นกระบวนการสังเกตปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมบางอย่างไปพร้อมกับการสัมภาษณ์ดังนี้

1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) คือผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในชุมชน โดยเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วม และทำกิจกรรมร่วมกับเหมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่งคนในชุมชน เพื่อสังเกตรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน เช่น เข้าร่วม

พิธีกรรมบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าหลวงคำแดง ร่วมกิจกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว สังเกตการณ์ประกอบอาชีพและการทำงานของหน่วยงานในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษาถึงข้อมูลบริบทของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และข้อมูลกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) คือผู้วิจัยเข้าไปร่วมในกิจกรรมบางส่วน แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ โดยทำกิจกรรมเพียงเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกับคนในพื้นที่ศึกษา และสังเกตการณ์เพื่อเก็บประเด็นในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา เพื่อศึกษาถึงข้อมูลบริบทของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และข้อมูลกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สังเกตการทำกิจกรรมการนำเที่ยว สังเกตแบบแผนการทำงานของเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว สภาพบ้านเรือน ความเป็นอยู่ ภาษาที่ใช้ การแต่งกาย สังเกตความสัมพันธ์ของระหว่างบุคคล ความช่วยเหลือ ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร สังเกตเรื่องการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตของคนในชุมชนเป้าหมาย เช่น การประกอบพิธีกรรมไหว้สาเจ้าหลวงคำแดง พิธีศพ งานแต่งงาน สังเกตการประชุมต่าง ๆ เช่น ประชุมประจำเดือนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว การประชุมของชาวบ้าน ประชุมกลุ่มองค์กรการท่องเที่ยว รวมทั้งสังเกตเกี่ยวกับความเชื่อมโยงและการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มองค์กร นอกจากนั้นสังเกตเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การบริการต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

2 การสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (**Infomal Interview**) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ไม่อาจเข้าใจได้จากการสังเกต เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยปล่อยให้บรรยากาศของการพูดคุยเป็นไปตามโอกาสที่อำนวยให้อย่างเป็นกันเอง ไม่มีการเตรียมการพิธีรีตรอง ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อคำถาม ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ลักษณะคำถามปลายเปิด สร้างขึ้นโดยยึดกรอบแนวคิดในการวิจัย และได้กำหนดหัวข้ออย่างกว้าง ๆ ไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ให้เกิดการยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่ปรากฏ โดยแนวคำถามที่ได้สร้างขึ้นนี้ ได้นำไปสู่ประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (**In-depth Interview**) ซึ่งในบางขณะผู้วิจัย ก็ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรและชุมชน โดยศึกษาจากบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากพื้นที่ศึกษาและชุมชน

ว่าเป็นบุคคลสำคัญหรือมีความรู้ในประเด็นศึกษา ตลอดจนผู้นำทางความคิดหรือผู้นำท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ในการแสวงหารายละเอียดเกี่ยวกับข้อคิดเห็นเฉพาะเรื่องของบุคคล เพื่อให้เข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ ที่มองเห็นสภาพหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง ในชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยว และกระบวนการจัดการท่องเที่ยว เป็นต้น

3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เป็นการสนทนาแบบเจาะประเด็นเกี่ยวกับสภาพบริบทของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ และกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยเชิญผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ทั้ง 6 กลุ่ม เพื่อร่วมกันอภิปรายกลุ่มย่อย ประมาณ 10 คน ในการสนทนาถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องดังกล่าว โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการสนทนา คอยจุดประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์ ทักษคติ ความรู้สึกนึกคิด และมุมมองของแต่ละบุคคล ซึ่งข้อมูลเบื้องต้นประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญคือ ประวัติความเป็นมาของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและชุมชนเป้าหมาย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยจัดประชุมเสวนากลุ่มองค์กรเสนอรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ร่วมเสวนาต่อการจัดการท่องเที่ยว โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน และเป็นการชักจูงใจให้เกิดการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว และกระบวนการท่องเที่ยวร่วมกัน

4 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Note)

เพื่อเป็นการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจึงได้ทำแบบบันทึกข้อมูลภาคสนามตามประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษา โดยกำหนดรูปแบบส่วนประกอบหลักของเครื่องมือ คือ วัน เวลา สถานที่ บุคคล กิจกรรม และสถานการณ์สำคัญที่ปรากฏในช่วงเก็บข้อมูลว่า บุคคลใด ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และทำไม ซึ่งเป็นการจดบันทึกแบบย่อ ๆ ก่อน แล้วนำมาเรียบเรียงอีกครั้งภายหลัง ให้มีข้อความขยายอธิบายมากขึ้น (Expanded note) เพื่อสะดวกในการจัดหมวดหมู่ การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

5 เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป

ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงระหว่างทำการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลครบถ้วน และเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลในภายหลัง เนื่องจากมีผู้ร่วมสนทนา

หลายคน บางครั้งจึงฟังรายละเอียดไม่ชัดเจนหรือสับสนว่าใครเป็นคนพูด นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้กล้องถ่ายภาพเป็นเครื่องมือในการบันทึกภาพเกี่ยวกับวิถีความเป็นอยู่ กิจกรรมความเคลื่อนไหวในพื้นที่ศึกษา กิจกรรมต่าง ๆ ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้นเพื่อนำภาพไปใช้ประกอบการเขียนข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย

6. แบบสอบถาม (Questionnaires)

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือนี้ สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่หนึ่ง ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา อาชีพ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่สอง ข้อมูลเกี่ยวกับแบบแผนการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ แรงจูงใจ ในการเดินทาง ลักษณะการเดินทาง การพักผ่อน และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สนใจ

ตอนที่สาม ข้อมูลความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านโครงสร้างพื้นฐานของการบริการ

ตอนที่สี่ ข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการได้รับบริการต่าง ๆ ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวและชุมชน ได้แก่ด้านการจัดการท่องเที่ยว ด้านการบริการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ตอนที่ห้า ข้อเสนอแนะในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ในประเด็นด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันของชุมชนกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและด้านอื่น ๆ ที่นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยเฉพาะการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบกระเช้าไฟฟ้า ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตอบสนองต่อการจัดการการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวพร้อมกันไปด้วย เพื่อนำไปวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ในการจัดการท่องเที่ยว

3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในทุกระดับ เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น เป็นการแสวงหาความรู้โดยเน้นความสำคัญของข้อมูลด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัย

เป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตนเอง โดยเริ่มเข้าไปในพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่เป็นระยะ ตั้งแต่เดือน กันยายน พ.ศ. 2546 ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2549 ผู้วิจัยกำหนดเป็นช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ 5 ระยะดังนี้

ระยะที่หนึ่ง ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

หลังจากที่ผู้วิจัยทำการประสานงานอย่างเป็นทางการกับหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่แล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือและความสะดวกในการเก็บข้อมูลและขอเอกสารข้อมูลเพื่อนำไปศึกษา และเข้าไปประสานอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมาย ตลอดจนประสานความร่วมมือไปยังโครงการพัฒนาเครือข่ายลุ่มน้ำปิงตอนบน เพื่อขอข้อมูลเบื้องต้นในการประกอบการทำการวิจัย

ดังนั้น ในระยะแรกนี้จึงเป็นการศึกษาภาพรวมของพื้นที่ศึกษา โดยอาศัยข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารเป็นสำคัญ เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาพการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ผู้วิจัยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

ระยะที่สอง ศึกษาชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว และบริบทของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว

ในระยะนี้ ผู้วิจัยเริ่มเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพื้นที่ ทั้งในส่วนของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว เนื่องจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวอยู่นอกฤดูการท่องเที่ยว การทำการวิจัยจึงเป็นเรื่องการทำความเข้าใจเป็นหลัก

โดย มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยในครั้งนี้และตลอดจนขอความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยต่อกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว นักวิชาการ ภาครัฐ และองค์กรเอกชน รวมทั้งตัวแทนของชุมชนที่มีส่วนได้เสียในพื้นที่ศึกษา

ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านี้มิได้หมายความว่ามุ่งเน้นเพียงแค่ว่าในการวิจัยหากแต่ รวมถึงบุคคลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย ซึ่งหมายถึงผู้นำท้องถิ่น ผู้สนใจ หน่วยงานในพื้นที่เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการทำงานในช่วงนี้ได้แก่

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ด้าน กายภาพ สภาพพื้นที่ ด่านาน ความเชื่อ พิธี สัตว์ ชุมชน การท่องเที่ยว และข้อมูลเชิงวิชาการ

สภาพการณ์ สถานการณ์ และองค์ความรู้ในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวของชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องข้อดีของการจัดทำรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อเสนอแนะในกลุ่ม ถึงกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

ข้อมูลกลุ่มลูกหาบ คนนำทาง ผู้ประกอบการท่องเที่ยวตลอดจนคนเก็บสมุนไพรมือที่ใช้ประโยชน์จากป่าดอยเชียงดาวทั้งหมด กิจกรรม รายได้ องค์ความรู้ ความตระหนัก ความเข้าใจ ฯลฯ

ระยะที่สาม ศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา

หลังจากทราบถึงบริบทของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวแล้ว ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาอีกหลายครั้ง เพื่อนำข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยว มาศึกษาาร่วมกันกับตัวแทนชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ

ซึ่งทางผู้วิจัยก็ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาเพื่อการทำงานเช่น ได้รับทราบปัญหาต่าง ๆ ที่พบในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอันได้แก่

- การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่มีกรอบและแนวทางที่ชัดเจน
- การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ
- เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศบนดอยเชียงดาวอันเกิดจากการขาดความรู้หรือการปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อขึ้นไปบนดอยเชียงดาว

- เกิดการแทรกแซงของวัฒนธรรมและการพัฒนาจากต่างถิ่น
- เกิดปัญหาความรู้ ความเข้าใจต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ชัดเจน
- เกิดปัญหาการขัดแย้ง ภายในชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ

- ปัญหาความยากจน

เมื่อผู้วิจัยได้รับรู้ปัญหาดังกล่าวแล้ว จึงได้ร่วมมือกันในการหาปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม ของชุมชนในพื้นที่โดยได้เสนอให้มีการจัดตั้งทีมหรือชมรมให้เป็นกลุ่มเฉพาะ

จากนั้นจึงร่วมกันศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวพิจารณาถึงศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงกระบวนการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยเฉพาะขีดความสามารถของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในการจัดการท่องเที่ยว จากการ

สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม อีกทั้งการจัดประชุมเสวนาในลักษณะองค์กรร่วมเสวนารูปแบบการ
ท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้ทำการจัดบันทึกประเด็นสำคัญ ขณะพูดคุยสนทนาไปด้วย

ระยะที่สี่ ศึกษาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายคือชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในการ
จัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกัน

ผู้วิจัยมุ่งผลักดันกระบวนการทำงานร่วมกันของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าใน
การร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน
การทำงานร่วมกัน ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลศักยภาพของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ ใน
การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ โดยส่วนหนึ่งมีการเน้นวิธีสัมภาษณ์ในลักษณะสร้างความเป็นกันเอง
กับผู้ถูกสัมภาษณ์ แต่อยู่ในหัวข้อที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่ประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
รายบุคคล

สำหรับกลุ่มผู้นำที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ได้มีการเชิญมาเข้าร่วมเสวนา
กลุ่มในรูปแบบการจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการขึ้น โดยมีการจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 3 ครั้ง

ในครั้งแรก ผู้วิจัยจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
เพื่อเข้าใจแง่มุมของปัญหา ในส่วนที่เกี่ยวข้องของกลุ่มประชากรต่าง ๆ ที่ทำการศึกษา ในการวิจัย
ถือเป็นการสนทนาแบบเจาะประเด็นเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ศึกษา ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ
ทรัพยากรการท่องเที่ยว และกระบวนการจัดการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยเชิญผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็น
ตัวแทนของกลุ่มชุมชน หน่วยงาน นักวิชาการ ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันอภิปราย
ในการสนทนาถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องดังกล่าว โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนา คอยจุดประเด็น
เกี่ยวกับ ประสพการณ์ ทักษะ ทักษะ ความรู้สึกนึกคิดและมุมมองของแต่ละบุคคล ซึ่งข้อมูลเบื้องต้น
ประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญคือ ประวัติความเป็นมาของการท่องเที่ยว ความเป็นมาของเขตรักษา
พันธุ์สัตว์ป่าและชุมชน บริบทพื้นที่ศึกษา โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน
ตำนานความเชื่อ การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
เป็นต้น

ในครั้งที่สอง มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว นักวิชาการ
ภาครัฐ และองค์กรเอกชน รวมทั้งตัวแทนของชุมชน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้มีส่วนในการนำ
เสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ

ในครั้งที่สาม มีวัตถุประสงค์หลักให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งเป็นกลุ่มเดิมจากในครั้งที่หนึ่ง
และสองมีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิง

นิเวศในเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์มานำเสนอ ว่ามีทางเป็นไปได้ในทางปฏิบัติหรือไม่อย่างไร

ภายหลังจากการจัดการสัมมนาในแต่ละครั้ง มีการติดตามผลการจัดกิจกรรมต่อเนื่องตามที่สมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตกลงไว้และช่วยให้สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้สรุปทเรียนสำหรับการทำงานในครั้งต่อไป ซึ่งในส่วนผู้วิจัยก็ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงประเด็นที่ต้องการของคณะทำงานกลุ่มที่ร่วมสัมมนา มาวิเคราะห์ร่วมกับหลักทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยว

ระยะที่ห้า ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม และสรุปผล

หลังจากที่คณะทำงานร่วมของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้แนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมบนคอยหลวงเชียงดาว ก็มีการนำเสนอกระบวนการจัดการร่วมกัน ทั้งในส่วนของการวางรูปแบบกิจกรรม เส้นทาง กติกาข้อห้าม ตลอดจนนำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวในการจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนที่มาเข้าร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวบนคอยหลวงเชียงดาว

ซึ่งในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษาการจัดการท่องเที่ยว ตลอดจนวางแนวการจัดการร่วมกับคณะทำงานในพื้นที่โดยได้นำเสนอข้อมูลที่มีการรวบรวมมาปรับพัฒนาใช้ในการท่องเที่ยว และนำมาทดลองใช้ร่วมกัน

นอกจากนี้เพื่อความสมบูรณ์ของการทำงานได้มีการรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ นอกพื้นที่มาประกอบจากแหล่งต่าง ๆ เช่น

- ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยการค้นคว้าจากห้องสมุดทั้งจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และบริการสืบค้นข้อมูลทาง **internet** ระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และค้นหาใน **Web-site** ซึ่งมีข้อมูลในระดับหนึ่ง ซึ่งต้องผ่านการกลั่นกรองเพิ่มเติม ตลอดจนข้อเขียนทางวิชาการหรือแนวคิดต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา

- ข้อมูลเกี่ยวกับคอยหลวงเชียงดาว ที่มีอยู่ในส่วนราชการ สถาบันการศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อคอยหลวงเชียงดาว และสถานการณ์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคอยหลวงเชียงดาว รวมทั้งแนวทางแก้ไขที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์ข้อมูลหาแนวทางร่วมกัน โดยการจัดประชุม เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น ในอำเภอเชียงดาว ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีโอกาสเข้าร่วม ทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องบทบาท หน้าที่ ในการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว การดูแลการท่องเที่ยว

ต่อมาก็มีการวางแผนการทำงานร่วมกันในการออกแบบกิจกรรมการทำงานเช่น การจัดทำเอกสารเผยแพร่ ทำคู่มือแนะนำแหล่งท่องเที่ยวสื่อโฆษณาต่าง ๆ ข่าววิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ มีการจัดทำสื่อท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเรียนรู้ร่วมกัน การจัดฝึกอบรมเครือข่ายเยาวชนคุ้มครองคอยหลวงเชียงดาว เป็นต้น

ซึ่งในช่วงสุดท้ายจะเป็นการทดลองปฏิบัติดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมบนคอยหลวงเชียงดาว

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

จากการเก็บข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการจดบันทึกภาคสนาม ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณตรวจสอบจากเครื่องมือแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

เพื่อตรวจสอบข้อมูลความถูกต้อง (Verification) ได้ข้อมูลที่แท้จริง มีความเชื่อถือได้ (Reliability) และครอบคลุมประเด็นที่จะทำการวิเคราะห์ต่อไป ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยจะทำการตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมกับเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบทันทีในภาคสนาม โดยนำผลข้อมูลที่นำมาเปรียบเทียบหรือหาความสอดคล้องสัมพันธ์กันด้วยวิธีการตรวจสอบแหล่งข้อมูล ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล โดยดูว่า ข้อมูลต่างเวลา สถานที่ และบุคคลจะเหมือนกันหรือไม่ เพื่อเป็นการมั่นใจกับข้อมูลที่นำมา ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน สอบถามจากผู้เกี่ยวข้องและจากเอกสาร

2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามนักท่องเที่ยวจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำแบบสอบถามดังกล่าวไปทดสอบเบื้องต้น กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาและนำไปปรับปรุงให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาต่อไป

3.6 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจำแนกแจกแจงลักษณะ การจัดกลุ่มข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างและความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำผลจากการสอบถาม โดยใช้วิธีการจากประเด็นการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม กับกลุ่มเป้าหมาย เป็นหลักในการวิเคราะห์ร่วมกับการสรุปผลจากแบบสอบถามกลุ่มนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการจัดเก็บข้อมูล โดยอาศัยการบันทึกในสมุดจดบันทึกและจัดพิมพ์ผลการวิเคราะห์ในคอมพิวเตอร์ หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว โดยการใช้แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดในการศึกษาเป็นแนวทางในการสร้างข้อสรุปผลการศึกษาแบบอุปนัย และการใช้การตีความซึ่งเป็นการดึงข้อมูลที่มีอยู่เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วบรรยายเหตุการณ์ไปตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

1.1 การจำแนกและจัดระบบ (Typology and Taxonomy)

1) การจำแนกปรากฏการณ์ เป็นการจำแนกและการจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงเพื่อเข้าใจความหลากหลายของปรากฏการณ์ ภายใต้บริบทของพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้ได้แนวคิดต่างในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษา

2) การจัดระบบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ คือ การจัดระบบข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ ความหลากหลายของปรากฏการณ์ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน และจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อที่ศึกษา เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยง

1.2 การอธิบายลักษณะความสัมพันธ์

โดยแยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ นำมาตีความหมาย และชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ เป็นการเสนอภาพของพื้นที่ ให้เห็นรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.3 การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ศึกษา

โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์จากบทสรุปของ การศึกษาจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์และสภาพแวดล้อม และเข้าใจอย่างแท้จริงจากการเห็นในภาพรวม

โดยวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์ระหว่างบริบทของพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ และกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยองค์กรในท้องถิ่น เพื่ออธิบายถึงปรากฏการณ์ที่ส่งผล หรือก่อให้เกิดขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้บริบทพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ในประเด็นศักยภาพด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพของชุมชน

2 การแปลผลข้อมูลเชิงปริมาณ

สำหรับวิธีทางสถิติวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือ

21 ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานส่วนบุคคล และแบบแผนการท่องเที่ยว ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ และการกระจายแบบร้อยละ

22 ข้อมูลตัวชี้วัดความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อมของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว และความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการ ใช้ค่าเฉลี่ยในรูปแบบการบรรยาย เป็นองค์รวมแต่ละประเด็น

3.7 ขั้นตอนการศึกษา

แผนภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการศึกษา

